

משפט וצדקה

בשורה משמחת
בס"ד הושלמה סידרת הספרים "משפט וצדקה"
על כל חושן משפט (ו"כ) ואבן העזר (ד"כ)
והוא תמצית ההלכות מהשו"ע ונושאי הכלים
עם מקור כל הלכה בדברי חז"ל
כל סעיף מסודר עם כותרת וכותרות משנה
בצירוף מפתח כללי לחושן משפט ולאבן העזר
הספרים מסייעים למאות אברכים הלומדים
נושאים אלו בכוללים ולנבחרים במפעל הש"ס
הן להבנה והן לשינון וחזרה.
להלן תוכן הספרים:

חו"מ: חלק א' סימן א' עד לח'
חלק ב' סימן לט' עד צו'
חלק ג' סימן צז' עד קפח'
חלק ד' סימן קפט' עד רנח'
חלק ה' סימן רנט' עד שנח'
חלק ו' סימן שנט' עד רכז'
אבהע"ז: חלק א' סימן א' עד מא'
חלק ב' סמן מב' עד קיח'
חלק ג' סימן קיט' עד קמג'
חלק ד' סימן קמד' עד קעז'

להזמנה: 0527617002

משפט ועדקה

חושן משפט – חלק ו'

גזילה עד נזיקין

שולחן ערוך חושן משפט
הלכות גזילה עד הלכות נזיקין

מסימן שנט' עד סימן תכז'

זהו מקור ההלכות
מתלמוד בבלי ירושלמי תוספתא וכו'
ותמצית הדינים
מהטור והשו"ע והרמ"א
ש"ך, סמ"ע, ט"ז,
פתחי תשובה, ביאור הגר"א
קצות החושן ונתיבות המשפט

ובסופו

תזכר העניינים
על ששת החלקים

חובר בעזרת החונן לאדם דעת
ע"י איתן אליה נר"ו
פק"ק רכסים יצ"ו

אלה המשפטים אשר תשים לפניהם - לפניהם ולא לפני עכו"ם וכר
אמר הקב"ה לישראל אם עשיתם את הדין ואין אתם מזדקקין לפני עכו"ם
אבנה לכם בית המקדש, וישבו בה סנהדרין,
שנאמר "ואשיבה שופטיך כבראשונה" וגו'
וכתיב "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה",
וכתיב "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא".

מדרש תנחומא - פרשת משפטים

ניתן להשיג את יתר הספרים שבהוצאת המכון:

1. חושן משפט חלק א' - הלכות דיינים ועדות - מסימן א' עד סימן לח'.
2. חושן משפט חלק ב' - הלכות הלוואה וטוען ונטען - מסימן לט' עד סימן צו'.
3. חושן משפט חלק ג' - הלכות גבית חוב עד שלוחין - מסימן צז' עד סימן קפח'.
4. חושן משפט חלק ד' - הלכות מקח וממכר עד מחנת שכ"מ - סימן קפט' עד סימן רנח'.
5. חושן משפט חלק ה' - הלכות אבידה עד הלכות גניבה - מסימן רנט' עד סימן שנח'.
6. חושן משפט חלק ו' - מהלכות גזילה סימן שנט' עד סוף נזיקין - כולל מפתחות על כל חושן משפט.
7. אבן העזר חלק א' - הלכות אישות וקידושין א' - מסימן א' עד סימן מא'.
8. אבן העזר חלק ב' - הלכות קידושין ב' והלכות כתובות - מסימן מב' עד סימן קיח'.
9. אבן העזר חלק ג' - הלכות גיטין א' - מסימן קיט' עד סימן קמג'.
10. אבן העזר חלק ד' - הלכות גיטין ב' - מסימן קמד' עד סימן קעח' - הלכות סוטה - כולל מפתחות על כל אבן העזר.
11. הלכות חופה וקידושין - הסימנים הנצרכים למבחן מאבן העזר וחושן משפט.
12. אבן הטוען - הלכות מאבן העזר לטוען הרבני.
13. הלכות טוען - הלכות מחושן משפט לטוען רבני כולל תקנות הדיון וקובץ חוקים.

כל הזכויות שמורות!

®

אסור להעתיק

או לצלם או לסרוק או להדפיס

או להכניס למאגרי מידע אלקטרוניים

ספר זה או חלק ממנו ללא רשות בכתב מהמחבר

שיטת הר"י והרא"ש 148
 אופנים נוספים שפטור מטעם גרמא 148
 שיטת הריצב"א 148
 המבטל כיסו של חברו 149
 סעיף ד' זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושבטו 150
סימן שפ"ז (א) שמין השברים לניזק ומשלים לו עליהם 150
 סעיף א' שמין לניזקין 150

הלכות מאבד ממון חברו בידים ומוסר ומלשין

סימן שפ"ח - תקנת נגזל ודין מוסר 151
 סעיף א' תקנת נגזל בניזק 151
 דוקא אם הוא אמוד 151
 דברים שאין רגילות להניחם שם 151
 הניזק תפס 153
 המזיק יודע שהיו בו זהובים 153
 סעיף ב' המוסר חייב לשלם מה שהזיק 154
 מת המוסר 154
 אשה שמסרה 154
 האם חייבת למכור נכסיה 155
 מוסר באונס 156
 אנסוהו בשלו והראה של חברו 156
 נשא ונתן ביד 156
 אנסוהו סתם ומוסר ממון חברו 157
 אונס ממון 157
 להציל עצמו ואחרים יחזקו 158
 סעיף ג' מוסר באונס 158
 אנסוהו למסור גופו של חברו 159
 עלילה שבאה בגלל הנמסר 159
 סעיף ד' נשא ונתן ביד 159
 פטר את האנס מחוב בשותפות 160
 מתי פטור אף אם נ"נ ביד 160
 סעיף ה' טוען שמסר ממון שלו 161
 סעיף ו' הנתפס על חברו האם צריך לשלם לו 162
 סעיף ז' האם עשו תקנת נגזל במסור 162
 נאלץ להתפשר עם השר 163
 הספק בענין תקנת נגזל במסור 163
 מסר את גופו 165
 טוען שלא מסר אותו 165
 שנים שמסרו יחד 166
 שנים שמסרו בזה אחר זה 166
 מוסר את מכהו לגויים 167
 סעיף ח' המוסר פסול לשבועה 167
 מודה שמסר ממון חברו 167
 סעיף ט' אסור למסור אפילו הוא רשע 168
 למסור את המוסר 168
 סעיף י' מותר להרוג את המוסר 169
 ניתן להצילו באחד מאבריו 169
 סעיף יא' אחר שמסר אין להורגו 170
 מי שהוחזק למסור 170
 סעיף יב' מותר למסור את המוסר 170
 מי שמסכן את הציבור 171
 מסר את חברו שיפרע חוב 171
 סעיף יג' אסור לאבד ממון המוסר 171
 סעיף יד' מעידים עליו שלא בפניו 172
 סעיף טו' הוחזק למסור ג' פעמים 173
 השולח שליח למסור 173
 החזיר לגוי שטר פרוע 174
 סעיף טז' הוצאות לביעור המוסר 174

הלכות נזקי ממון

סימן שפ"ט (כ) בעלי חיים שברשות האדם שהזיקו בקרן שן ורגל 175
 סעיף א' בעלי חיים שהזיקו 175
 עבדו שהזיק 175
 לשמור ממנו שלא יזיק 175

סימן שפ"ד (ד) האומר לחבירו קרע כסותי ורודף או נרדף ששברו כלים

119 סעיף א' מפקיד שאמר שבור הפקדון 119
 לא בא לידו בתורת שמירה 120
 דין ערב ב"זרוק מנה לים" 120
 סעיף ב' קרע כסותו של פלוני והפטר 121
 סעיף ג' רודף שהזיק 121
 נרדף שהזיק 122
 רודף אחר הרודף שהזיק 122
 סעיף ד' זרק משא מהספינה שחייבה להשבר 122
 חמור שמסכן את הספינה 123

סימן שפ"א (א) דין ה' שישבו על ספסל א'

124 סעיף א' ישב על ספסל ונשבר 124
 האם דין זה רק בשמיים 125

סימן שפ"ב (א) הקוץ אילן של חברו והמונע חברו מלעשות מצוה

126 סעיף א' הרג שור העומד להריגה 126
 המאבד מצוה מחבירו 127
 החוסף ברכת המזון 127
 החוסף מצוות מילה 127
 האם שייך שליחות במילה 129

סימן שפ"ג (ה) דין אדם המזיק לבהמת חברו

130 סעיף א' הניח נחלת על לב שור חברו 130
 סעיף ב' שור שעלה על גב שור חברו 130
 סעיף ג' שנים שהזיקו כאחד 131
 סעיף ד' מרבה בחבילה 131
 סעיף ה' מצמצם בהמת חברו 132

סימן שפ"ד (ד') דין אדם המזיק שלא בגופו

133 סעיף א' אב ותולדה של אדם המזיק 133
 זרק ממון חברו ונגנב 133
 סעיף ב' גץ שיצא והזיק 133
 סעיף ג' בנאי ששיבר האבנים 133
 סעיף ד' אחריות על כותל שנבנה ונפל 134

סימן שפ"ה (ב) דין הזק שאינו ניכר כגון מנסך יינו של חברו

134 סעיף א' הזק שאינו ניכר 134
 האם קנסו בנו אחריו 135
 האם ילפינו מקנס 135
 סעיף ב' המנסך יינו של חברו 136

סימן שפ"ו - חילוק שבין גרמא לדינא דגרמי

137 **והזרק כלי מראש הגג**
 סעיף א' דינא דגרמי 137
 גרמא בניזקין 137
 "גרם לממן" "גרמא" ו"גרמי" 138
 החילוק בין "גרמא" ל"גרמי" 138
 האם דינא דגרמי דאורייתא או דרבנן 138
 ראיות שדינא דגרמי הוא דין גמור 139
 ראיות שדינא דגרמי הוא קנס 139
 שיטת השו"ע בדינא דגרמי 140
 גרם דגורם 141
 גרמי בבהמה 142
 הדוחף מטבע של חברו לים 142
 השף מטבע של חברו 143
 פחת צורת הנל 143
 המוסר שטר חוב וחזרו ומחלו 143
 סעיף ב' השורף שטר חוב של חברו 144
 טוען שכבר פרע מה שהזיק 145
 שרף את השטר באונס 145
 אף יודעים מה היה כתוב בשטר 145
 מודה במקצת בשטר 145
 שרף חפץ שעבר עליו הפסד 145
 העוסק עבדו אמתקני וחזרו וזמחרו 146
 הזיק קרקע המושכנת 146
 הגביה את השטר לפני ששרף אותו 147
 שרף חפץ שמוסר להשתייכו 147
 סעיף ג' הוסר המדים ונשבר הכלי 147

הוצלה הקרקע
 האם גם במטלטלין הדין כן
 הכיר בה שאינה שלו
 קיבל בפירוש אחרות השבח
 סעיף ב' קנה קרקע גזולה ואכל פירות
 סעיף ג' טען שלא ידע שהקרקע גזולה
סימן שע"ד (ו) מכרה הגזול וחזר וקנאה מהגזל או נתנה לו במתנה
 סעיף א' חזר הגזול וקנה הקרקע מהגזול
 סעיף ב' הגזול מכר או הוריש לאחר
 הכיר בה שאינה שלו
 סעיף ג' הגזול גבה הקרקע בחובו מהגזול
 סעיף ד' הגזול נתנה במתנה לגזול
 סעיף ה' גזול שהביא עדים שקנה הקרקע
 סעיף ו' קנה מגוי שגזל מישראל
סימן שע"ה (ט) היורד לתוך שדה חביו או לתוך חורבתו ונטעו או בנו
 סעיף א' היורד לשדה חברו שלא ברשות
 סעיף ב' אמר לו טול נטיעותך
 האומר טול נטיעותך בשדה העשויה ליטע
 היורד רוצה לעקור הנטיעות
 אמר טול נטיעותך וחזר בו
 סעיף ג' גילה דעתו דניחא ליה
 סעיף ד' היורד לשדה חברו ברשות
 בעל השדה הוא אריס
 סעיף ה' בעל בנכסי אשתו קטנה
 שותף שירד לשדה השותפות
 סעיף ו' הבונה חורבה של חברו
 צווח שאינו רוצה את הבניין
 סעיף ז' הבונה בית בחצר חברו
 הבונה השכיר הבית לאחר
 הבונה דר בבית
 ירד לחורבת חברו והשביח אותה
 סעיף ח' הדורש הוצאות צריך שבועה
 סעיף ט' טען שכבר שילם לו הוצאות
סימן שע"ו (א) דין המשיג גבול רעה
 סעיף א' אסור לגזול קרקע
 תקנת השבים בקרקע
סימן שע"ז (א) מי שדרך הרבים עובר בתוך שדה
 סעיף א' מצר שהחזיקו בו רבים
 דוקא החזיקו ברשות
 טוען שלא וזיתר לעולם
הלכות נזיקין
סימן שע"ח (ט) אסור להזיק ממון חברו או להזיק שום הזיק
 סעיף א' אסור להזיק ממון חברו
 אם הזיק חייב לשלם
 כיצד מזיק באונס חייב
 סעיף ב' נפל מהגג ברוח שאינה פשוט
 סעיף ג' נשמטה השליכה ונפל ממנה חפץ
 סעיף ד' הזיק בשונג ברשות המזיק
 סעיף ה' לא יעמוד על קמת חברו
 סעיף ו' הזיק ברשות הנזק או המזיק
 פירוש "הזיקו" ו"הזקו"
 סעיף ז' שניהם ברשות או שלא ברשות
 סעיף ח' אחד רץ ואחד מהלך
 סעיף ט' רוצב על סוס שהזיק
 הזיק בשעת שמתה
סימן שע"ט (ד) דין זה בה ממש
ונשבר התבית
 סעיף א' תבית וקורה שמקומו ברשות
 סעיף ב' היה בעל עורה ראשון
 סעיף ג' היה בעל תבית ראשון
 סעיף ד' היה בעל תבית ראשון
 סעיף ה' היה בעל תבית ראשון

שני קרובים הרי הם כעד אחד, דהרי צדינינו אין לנו מויליין ממון על פי עד אחד וצדקה מרדכי דב"ק).

סעיף ה: תלמיד חכם שיודע עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני בית דין קטן ממנו, אם הוא עדות ממון, אינו חייב לילך להעיד.

אדם חשוב:

בבא קמא קד. אמר רב אשי, כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן, אדם חשוב דסמכי עליה כבי תרי, מפקי ממונא אפומיה ולא איבעי ליה לאסהודי, או דלמא כיון דאדם חשוב הוא, לא מצי משתמיט להו ומצי לאסהודי? תיקו.

סמ"ע: (כה) הרא"ש פסק שאדם חשוב שסומכים עליו כמו שנים והומינו אותו להעיד, יכול ללכת להעיד.

ש"ך: (י) הרש"ל כתב שיש טעות סופר ברא"ש, והעיקר שאסור לו ללכת להעיד אף אם יצטרך לשלם קנס, ומ"מ אם הלך והעיד - לא מגדים אותו.

נתיבות: (ביאורים ה) אמנם אף אם העיד אמת, אם בדיני ישראל חבירו פטור וחייבוהו בדיני הגויים, חייב העד לשלם כדון מסור, כגון שהגוי טוען שהישראל היה שומר שלו, ובדינינו אין דיני שמירה לגוי, או שטוען שהתחייב לו והיתה התחייבות על תנאי באופן דחשיב אסמכתא.

חתם סופר: (חר"מ כג' פת"ש יג' א') הטור והשו"ע שהשמיטו דין "אדם חשוב" יש לומר שנלמד ממה שכתב השו"ע שאם יחדו לישראל לעד, מותר לו להעיד, ואם כן אדם חשוב הוי כמי שייחודוהו.

(ב) דוקא שרק השרים מחשיבים אותו אסור לו ללכת, אבל אם נאמן גם על גדולי ישראל שהיינו מריעים שטר על פיו, רשאי ללכת, שהרי לא הפסיד את ישראל שרצה להפקיע הלואת הגוי, ואם יצטרך להשבע - ישבע ויאמר האמת.

(ג) אמנם אם בגלל עדותו קנסו את הישראל יותר מהדין, צריך אדם חשוב זה לשלם מביתו מה שהפסיד לחבירו.

(ד) וכל זה כשאין חשש סכנה אבל אם יש חשש סכנה - כל ישראל חייבים לפדות את הנתבע, ועדיף לפדותו לפני שיפסק הדין לחובתו.

רמ"א: ושני קרובים - הרי הם כעד אחד, שהרי בדינו אין מוציאים ממון על ידי קרובים כמו שאין מוציאים על פי עד אחד.

סמ"ע: (ט) ולכן אסור לקרובים ללכת להעיד אם

הערכאות סומכים על עדות קרובים, כמו שאסור לעד אחד להעיד במקום שהם סומכים על עד אחד כמו שנים.

ב"ח: (באר הגולה ח) נהגו ברוב הקהלות שבכל אופן אין ללכת להעיד בערכאות לטובת נזי לפי שישאלו תחילה לבית דין ועל פיהם יעשו.

סעיף ה: תלמיד חכם היודע עדות:

שבועות ל: אמר רבה בר רב הונא, האי שויה מרבנן דידע בסהדותא, חילא ביה מילתא לשלח לבי דיינא דוטר מנייה לאסהודי קמיה, לא ליהל ובי די מילי בממונא, אבל באיסורא - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש בו חלול ה' - אין חולקין כבוד לרב.

שו"ע: תלמיד חכם שיודע לחבירו עדות מסת והוזמן להעיד בפני בית דין הקטן ממנו, אינו חייב להעיד.

מורי משה רוטנבורג: (חר"מ ב' פת"ש ד' ג') אמנם אם אחד הדיינים גדול ממנו, אף שהשנים האחרים קטנים ממנו, צריך ללכת להעיד.

(ב) ואם בעלי הדין גדולים ממנו, לרעת הרמב"ם צריך ללכת להעיד ושאר פוסקים משמע שהולכים.

כנסת הגדולה: נראה שאם ירצה התלמיד חכם למחול על כבודו וללכת להעיד, רשאי, וכן נסקת הרדב"ז.

פתחי תשובה: (טו א') אפשר לומר קן עדות השו"ע אך צריך עיון שלכאורה לרעת הטור אם רשאי להחמיר.

(ב) שהרי כתב בתשובת חוות יאיר שדין זה הוא נפק"מ במחלוקת הרמב"ם והרא"ש בדין זקן אחיה לפי כבודו שפטור מלהשיב אבידה, שלחש"ם רשאי להחמיר, כמו שמצאנו ברבי ישמעאל (בבא מציעא ל) וכן פסק השו"ע לקמן (רוט' ג') ודעת הרא"ש וז"ל פסק שם הרמ"א שאינו רשאי למחול על כבודו ואם ירצה לעשות לפני משורת הדין - ישלם מכיסו כמו שפסק רבי ישמעאל.

(ג) ואם כן לטור שפסק כמו הרא"ש יורה צדק ללכת להעיד.

אלא הם שולחין אליו, ומעיד (רכיני ירוחם ט' ב' ה' ב').

אבל אם יש בו צד אפרושי מאיסורא, חייב לילך ולהעיד. וכל מי שיש לו ראייה בעדים, מטפל בהם להביאם לבית דין. ואם ידעו בית דין שבעל דינו אלם, ושען התובע שהעדים מפחדים מבעל דינו לבא להעיד, ויש ואכזה לדבריו וצדקה הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא הוא העדים, וכן כל כיוצא בדברים אלו ודין בהם לאלם.

נוטה הדבר שצריך לבוא.

(ג) ואם קרוב לדאי שהנתבע ישבע לשקר חייב התלמיד חכם ללכת להעיד נגדו.

בעל דין אלם:

בבא מציעא לט: כרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חחאי, אמר ליה "פלוג לי" אמר ליה "לא ידעא לך", אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה, ספיד קאמר לך, שנאמר "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו" - מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן. אמר ליה, זיל אייתי סהדי דאחיה את, אמר ליה איה לי סהדי, ודחלי מנייה, דגברא אליכא הוא, אמר ליה לדידיה - זיל אנת אייתי סהדי ולא אתוך הוא, אמר ליה דינא הכי? המוציא מחבירו עליו הראיה! אמר ליה - הכי דייננא לך ולכל אלישי וחבך! אמר ליה - סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי? אמר ליה, תדעו - לא עברי.

תוס' רא"ש: דוקא שיש הוכחה שיש עדים שיודעים לו עדות, כגון שבאו ואמרו "מה לנו ולצדקה הזאת", שהאי לא יתכן שכל אדם שנתבע אלם יצטרך הנתבע להביא עדים.

וש"י, רמב"ם: כל שאומר שיש לו עדים ומפחדים מהנתבע, שומעים לו, וצריך האלם להביא העדים, ואין חשש שכל אחד יתבע את האלם, והאל ואין הדבר תלוי רק בו, שתלוי בסיקול דעת של הדיינים אם יש חשש שהעדים יכבשו עדותם בגלל אלמותו.

נמוקי יוסף: דוקא באופן שיש רגלים לדבר שהאלם טוען שקר, יש לחייבו להביא עדים, כגון כגון שחוקק אין אדם טוען לאדם אחר "אחי אתה" לחתם.

שו"ע: (רמב"ם) כל מי שטוען שיש לו עדים, הוא צריך להביאם לביר, אמנם אם ידע שבעל דינו אלם, וטוען התובע שיש לו עדים אלם שמתחיים מבעל דינו, יאמרו ביד לאלם שהוא צריך להביא את העדים.

סמ"ע: (ל) ובמרא מבואר שאין לחוש שהעדים יבואו לבית דין ושקצו שאינם יודעים עדות.

(ד) אמנם בספר תורת חיים כתב שאף לרא"ש יכול למחול על כבודו וללכת להעיד, שבשלמא באבידה יכול לשלם מכיסו, ולכן אין לו לזלול בכבודו, אבל בעדות שאין אפשרות אחרת, רשאי למחול על כבודו ולהעיד.

רמ"א: (רבינו ירוחם) אלא בית הדין ישלחו לו וישמעו העדות בביתו.

סמ"ע: (כו) וצריך לשלוח אליו שלשה שיקבלו עדותו, כמו שיתבאר לקמן (ל' יא) שבית דין שיקבלו עדות יכולים למוסרה לבית דין אחר, אבל אם שולחים רק שנים - הרי הם כעד מפי עד, ולא מהני, אלא אם כן יש תקנה באותו מקום ששני שליחים יקבלו עדות.

ט"ז: (א) רכיני ירוחם כתב שהדיינים יכולים לשלוח אף את שלוחם, ונראה דעתו שכל שהוא שליח הדיינים אין בו חסרון של עד מפי עד, וכן נראה עיקר לדנא.

(ב) ומה שכתב ששולחים לו שלשה, אין בדבר חידוש, שאוחם שלשה לא גרע מבית דין רגיל.

שו"ע: אך אם יש בעדותו צד אפרושי מאיסורא - חייב ללכת ולהעיד.

סמ"ע: (כח) לא רק כאשה שהתירוה להנשא והוא יודע שבעלה חי, שחייב להעיד, אלא אף להיפך שתושבים שבעלה חי והוא יודע שמת, חייב להגיד, שאף באופן זה יש צד חשש איסור, שמא אחר יקדש אותה, ויאמרו לו שהיא אשת איש ולא יחוש לקידושין ויקדש אחרת ויעבור על חר"ג או יקדש אחת מקרובותיה.

אמרי ברנך: צריך עיון, שהרי בעדות אשה להעיד שמת בעלה, יכול לשלוח עדותו ככתב, כמבואר באבן העזר (י' א') ואין לו לזלול בכבודו לכוא בעצמו.

ברכי יוסף: (פת"ש טו' בשם המשאת משה) א' אם יש עד אחד חוץ מהתלמיד חכם, אין צריך לחוש שאם לא יבוא להעיד ישבע הנתבע לשקר, שהנתבע חושש שמא יבוא התלמיד חכם וגם הוא יכחיש אותי.

(ב) אך אם ברור לנתבע שהתלמיד חכם לא יבוא